

Cercetările arheologice preventive de la Timișoara-Freidorf (raport preliminar)

MIRCEA MARE, DANIELA TĂNASE, ALEXANDRU FLUTUR, CĂLIN TIMOC

Schlüsselwörter: Siedlung, Eneolitikum, Keramikbrandofen, Skelettgräbern, *Angoba*, *Terra Sigillata*.

Zusammenfassung: Die präventive archäologische Forschungen von Temeswar – Freidorf, des Jahres 2006, waren von die Bauerrichtungen einer Halle für die Firma „Barum – Technik“ determiniert. Das Ziel der Ausgrabungen war die Beobachtung der stratigraphische und ausdehnung Grenzen der antiken Niederlassung, wie auch die Sammlung der Funde.

Es wurde gefunden: eine Siedlung aus dem späten Eneolitikum, eine Niederlassung aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr. und ein Gräberfeld aus dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr.

Am Ende konnte man Feststellen ein Gesamt von 94 archäologischen Komplexen: vertiefte Wohnungen – 4 aus Eneolitikum und 9 aus 3. – 4. Jh. n.Chr., Oberfläche Wohnungen – 5 aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., Deponiergruppen – 2 aus Eneolitikum und 23 aus 3. – 4. Jh. n.Chr., Abfallgruben – 2 aus Eneolitikum und 24 aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., ein Keramikbrandofen aus dem 3. – 4. Jh. n.Chr., 5 Skelettgräbern von dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr. und 21 archäologischen Komplexen ohne Beigaben, die aber nach Form und Dimensionen 15 wahrscheinliche Abfallgruben und 6 Pfeilgruben sein könnten.

Eine besondere Fund sei die Wohnung mit Keller, voll mit Asche, auf dessen Grund die Spuren der Pfeile die das Decken aus Holz stützte, ausgegraben wurde.

In Bezug mit der archäologischen Funde, aus den eneo-litische Niederlassung (2. Jht. v.Chr. – Baden Kultur) wurden mehrere braun-gelbliche, handgearbeitete Keramikscherben und schwarze, handgearbeitete Keramikscherben mit gestichte Muster, andere Lehmreste und Tierknochen.

Von der Siedlung aus 3. – 4. Jh. n.Chr. wurden graue und rötliche Keramikscherben, am Rad gearbeitet, einige Amforscherben mit weissen *Angoba* und *Terra Sigillata* Scherben gesammelt. Daneben auch Tierknochen, Muschelscherben, Lehmreste, kleine Eisenschalen, Nageln und kleine Bronzefunden identifiziert.

Cuvinte-cheie: sit, eneolitic, locuințe de tip bordei, gropi de provizii, gropi menajere, necropolă,

Rezumat: Cercetările arheologice preventive din situl arheologic de la Timișoara-Freidorf, din anul 2006, au avut drept scop observarea stratigrafiei și delimitarea limitelor așezării din secolele III–IV p. Chr., precum și colectarea de informații cu privire la cronologia sitului și a materialului arheologic.

Începând cu a doua jumătate a secolului XX, în partea de sud a orașului Timișoara a fost semnalată existența unor așezări din preistorie și secolele III–IV p. Chr. Începând cu anul 1986, au fost efectuate cercetări arheologice sistematice și anume între 1986–1989, 1992–1993, 1994–1998 și 2000–2002. Au fost descoperite o așezare din eneoliticul târziu și o așezare din secolele III–IV p. Chr. și o necropolă de înhumăție din prima jumătate a secolului V p. Chr.

Introducere

Cercetările arheologice preventive din situl arheologic de la Timișoara-Freidorf, din anul 2006, au fost determinate de lucrările de construcție a unei hale pentru firma SC Barum Technik SRL și au avut drept scop observarea stratigrafiei, delimitarea pe cât posibil a limitelor așezării din secolele III–IV p. Chr., precum și colectarea de informații cu privire la cronologia sitului și a materialului arheologic.

Cu prilejul lucrărilor industriale din a doua jumătate a secolului XX efectuate în această zonă din partea de sud a orașului Timișoara a fost semnalată existența unor așezări din preistorie și secolele III–IV p. Chr.¹

Începând cu anul 1986, au fost efectuate cercetări arheologice sistematice². Colectivul a fost

¹ Gh. Lazarovici, Fr. Resch, C. Gherman, *Descoperiri arheologice la Timișoara*, Banatica 7, 1983, p. 35–51.

² D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III–IV*, Timișoara, 1996; D. Benea, *Quelques observations sur la céramiques de l'agglomeration daco-romaine de Freidorf-Timișoara-Freidorf*, în *Études sur la céramique romaine et daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieure*, Universitatea de Vest I, Timișoara, 1997, p. 55–76; G. El Susi, *Materialul faunistic din așezarea daco-romană de la Timișoara-Freidorf, jud. Timiș*, Crisia 18, 1988, p. 131–139; M. Mare, *Rituri și ritualuri de înmormântare în Banatul românesc în secolele*

format din Doina Benea – responsabil de șantier și Mircea Mare, membru în colectivul de cercetare în perioada 1986–1989, 1992–1993. Din anul 1994 până în anul 2002, responsabil de șantier: Mircea Mare, membre în colectivul de cercetare: Nicoleta Toma: 1994–1998, Daniela Tănase: 2000–2002.

Au fost descoperite o așezare din eneoliticul târziu și o așezare din secolele III–IV p. Chr. și o necropolă de înhumăție din prima jumătate a secolului V p. Chr.

Prezentarea rezultatelor imediate ale săpăturii

Stratul vegetal a fost decopertat mecanic până la o adâncime de 30 cm, apoi stratul de cultură a fost săpat manual până la adâncimea de 60 cm, iar complexele arheologice conturate în stratul steril au fost cercetate cu șpaclul.

Sub stratul vegetal se află stratul de cultură din secolele III–IV p. Chr., cu o grosime de până la 0,40 m. La aproximativ 0,70 m adâncime față de nivelul actual de călcare apare stratul steril. În cazul în care au fost găsite, complexele eneolitice sunt tăiate de cele din secolele III–IV p. Chr. Mormintele din prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr. taie complexele aparținând așezării din secolele III–IV p. Chr.

Au fost descoperite în total 94 de complexe: locuințe tip bordei: patru din eneolitic și nouă din secolele III–IV, locuințe de suprafață: cinci din secolele III–IV; gropi de provizii: două din eneolitic și 23 din secolele III–IV; gropi menajere: două din eneolitic și 24 din secolele III–IV; un cuptor de olar din secolele III–IV, cinci morminte de înhumăție din prima jumătate a secolului V p. Chr. și 21 de complexe arheologice lipsite de inventar, dar pe baza formei și a dimensiunilor: 15 posibile gropi menajere și șase posibile gropi de stâlpi.

În continuare, enumerăm câteva dintre complexele cercetate mai importante:

A. Locuințe (secolele III–IV p. Chr.):

Complexul nr. 12. (Pl. I) Locuință de tip bordei, de plan oval, prevăzută cu o treaptă cruțată în lut pe latura de nord și o treaptă mai lungă pe latura de sud-vest, fără urme de pari de susținere.

Dimensiuni: lungime: 3,15 m; lățime: 2,00 m, adâncime: 1,55 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-gălbuie, având în compoziție chirpici fragmentar și cenușă.

Material arheologic: fragmente ceramice cenușii, lucrate la roată, fragmente ceramice de culoare neagră, lucrate cu mâna, fragmente de chirpici, oase de animale.

Complexul nr. 24. (Pl. I) Locuință tip bordei, de formă circulară. La adâncimea de 0,75 m, pe suprafața șpacluită a apărut o lentilă de lut. În profilul median, deasupra lentilei, apare un strat de arsură de 3 cm grosime. Secționarea locuinței a arătat o depunere rapidă în jumătatea inferioară a locuinței și o depunere mai lentă, cu urme succesive de arsură, în jumătatea superioară. Pereții bordeiului sunt drepecți în jumătatea superioară, cu o ușoară formă de clopot în jumătatea inferioară.

Dimensiuni: diametru: de 2,30 m, adâncime: de 1,60 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ culoare brun-gălbuie, afânat.

Material arheologic: fragmente ceramice de culoare cenușie, lucrate la roată, fragmente de terra sigillata, fragmente ceramice de culoare brună, lucrată cu mâna, un vas din ceramică de dimensiuni mici, lucrat cu mâna, întregibil, două fusaiole din lut, un ac din bronz, fragmente de râșniță, oase de animale, scoici. Inventar special: brățară deformată, din bandă plată de bronz, cu capete deschise, rotunjite.

Complexul nr. 25. (Pl. I) Locuință de formă trapezoidală, cu colțurile rotunjite. Intrarea în locuință se făcea pe latura de nord, mai scurtă (lățime: 1,60 m). Pe axul central N-S, locuința avea o lungime de 5,75 m. În jumătatea sa de nord, podeaua locuinței cobora la 0,60 m față de nivelul actual de călcare. În mijlocul jumătății de nord a locuinței s-au găsit urmele unei vetre deschise de formă ovală, cu dimensiunile de 0,77 × 0,64 m, marcată prin fragmente de chirpici și cenușă.

De la jumătatea locuinței, spre sud, pe o lungime de 2,60 m pe ax, baza locuinței coboară abrupt până la o adâncime de 2,50 m. Pe această adâncime s-a conturat un spațiu oval, cu axul lung de 2,10 m și cel scurt de 1,40 m. În podeaua locuinței au fost săpate două gropi: groapa de nord, rotundă, cu diametrul de 0,60 m și adâncimea de 0,15–0,20 m, sub nivelul podelei (–2,50 m). Groapa de sud, de formă ovală, are dimensiunile de 0,60 × 0,70 m și adâncimea de 0,25–0,30 m, sub nivelul podelei (–2,50 m). În mijlocul gropii de sud a fost descoperită o groapă de stâlp de formă ovală, cu dimensiunile de 0,30 × 0,40 m și adâncimea de 0,20 m sub nivelul gropii de sud.

Complexul reprezintă o locuință cu pivniță săpată în jumătatea sa de sud. Pivnița era acoperită cu o structură din lemn, fiind găsite gropile laterale de la parii orizontali, aflați deasupra sa și care susțineau o podea din lemn. În pivniță, în centrul gropii de sud, s-a găsit groapa în care era fixat stâlpul central care susținea tavanul pivniței.

IV–IX, *Analele Banatului S.N.6*, 1998, p. 285–306; idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate la Timișoara-Freidorf între anii 1994–1998*, *Analele Banatului S.N. 7–8*, 1999–2000, p. 491–513; idem, *Banatul între secolele IV–IX*, I, Timișoara, 2004; idem, *Banatul între secolele IV–IX*, II, Timișoara, 2005.

Umplutura locuinței este unitară și constă din pământ afânat, de culoare brun-roșcat, cu fragmente mici de chirpici și arsură, fiind identică atât în jumătatea de nord a complexului, cât și în cea de sud.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, ceramică de culoare brună și neagră lucrată cu mâna, decorată, fragmente de chirpici, fragmente de râșniță, fragmente de obiecte din metal, oase de animale.

Complexul nr. 72. (Pl. II) Locuință de suprafață, de formă dreptunghiulară, cu pereții drepecți și colțurile ușor rotunjite; în zona axului median și pe latura de nord apar urmele stâlpilor care susțineau acoperișul.

Dimensiuni: lungime: 5,60 m, lățime: 3,45 m, adâncime: 1,40 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-gălbui.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna, fragmente de chirpici, oase de animale.

Observații stratigrafice: latura de sud a complexului nr. 72 este tăiată de gropile complexelor nr. 73 și 74, datate în secolele III–IV p. Chr.

B. Gropi de provizii (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 5. (Pl. III) Groapa este de formă ovală, cu peretele dinspre est ușor arcuit spre interior; peretele dinspre vest are la bază o porțiune alveolată de 1 m lungime.

Dimensiuni: lungime: 1,80 m, lățime: 1,53 m, adâncime: 1,63 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ de culoare brun-gălbui, afânat, cu resturi de chirpici.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună, lucrată cu mâna și un vas fragmentar lucrat cu mâna, de culoare brună, fragmente de chirpici, oase de animale.

Complexul nr. 54. (Pl. III) Groapa este de formă ovală, cu pereții ușor taluzați, cu baza dreaptă. În peretele de sud are o firidă circulară cu diametrul la gură de 0,25 m și adâncimea de 0,40 m, în interiorul căreia s-au găsit fragmente ceramice.

Dimensiuni: lungime: 1,80 m, lățime: 1,60 m, adâncime: 1,10 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ de culoare neagră, tasat.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna, decorată cu linii în val, incizate.

Complexul nr. 66. (Pl. III) Groapa este de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite, cu pereții ușor oblici și baza albiată.

Dimensiuni: lungime: 1,90 m, lățime: 1,55 m, adâncime: 1,26 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brun-roșcată.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună și neagră, lucrată cu mâna.

C. Gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 80. (Pl. III) Groapa este de formă circulară, cu pereții drepecți, baza dreaptă.

Dimensiuni: diametrul este de 0,82 m, iar adâncimea este de 0,90 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în pământ afânat, de culoare brună.

Material arheologic: fragmente de ceramică de culoare cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brun-negricioasă, lucrată cu mâna.

Complexul nr. 89. (Pl. III) Groapa este de formă circulară, cu pereții drepecți, baza dreaptă.

Dimensiuni: diametrul este de 1,10 m, iar adâncimea este de 1,40 m de la nivelul actual de călcare.

Umplutura constă în afânat, de culoare brună.

Material arheologic: fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare brună, lucrată cu mâna, fragmente de chirpici.

D. Instalații meșteșugărești (secolele III–IV p. Chr.)

Complexul nr. 26. (Pl. IV) La decopertarea mecanică, la adâncimea de 0,40 m, s-a descoperit partea superioară a unui cuptor de olar. Cupola acestui cuptor a fost distrusă din vechime, părți din aceasta fiind găsite prăbușite în interior. În interior, cuptorul prezintă șase brațe din lut ars, de secțiune circulară, care pornesc dintr-un nucleu central și se leagă de peretele interior al cuptorului. Brațele confecționate din lut bine ars sunt dispuse la 10 cm sub nivelul diametrului maxim al cuptorului. Aceste brațe sunt pline în interior, cu diametrul între 18–20 cm. Groapa de alimentare și gura cuptorului erau poziționate în partea de est a complexului.

Dimensiuni: Cuptorul are o formă aproximativ rotundă, diametru maxim de 1 m; înălțimea păstrată a cuptorului (de la bază până la nivelul bolții distruse): 0,55 m.

Umplutura constă în pământ afânat de culoare brun-roșcată, cu mult pigment de chirpici și cu bucăți de boltă prăbușite.

Material arheologic: în pământul scos din partea inferioară a cuptorului au fost descoperite fragmente de amforă, fragmente de ceramică cenușie, lucrată la roată, fragmente de ceramică de culoare neagră, lucrată cu mâna.

E. Morminte (prima jumătate a secolului V p. Chr.)

Complexul nr. 27. (Pl. V) Mormânt de înhumație, orientat V–E, cu groapa de formă dreptunghiulară.

Dimensiunile gropii: lungime: 1,42 m lățime la cap: 0,65 m, la picioare: 0,50 m, adâncime: 1,60 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de copil, cu capul la vest, depus pe spate, lipsește complet brațul drept; lungimea scheletului: 1,05 m. Pe partea dreaptă s-au păstrat până în zona bazinului fragmente mici de lemn, probabil de la sicriu. Sub craniu și la laba piciorului stâng (deranjată), apar porțiuni de pământ cu urme de cărbune.

Umplutura gropii: pământ afânat, granulos, de culoare gălbuie, amestecat cu fragmente ceramice de culoare cenușie, lucrată la roată și fragmente de chirpici.

Inventar:

– *la cap, în partea dreaptă*: cană lucrată la roată, din ceramică cenușie;

– *în zona bazinului*: cataramă de formă ovală, din os cu spin din bronz, cataramă din bronz, de formă ovală.

Complexul nr. 38. (Pl. V) Mormânt de înhumație, orientat N–S, descoperit la decopertare, la adâncimea de –0,40 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de copil, cu capul la nord, prost conservat, s-au păstrat capul și câteva coaste.

Inventar: *la cap*: două vase din ceramică, de dimensiuni mici, lucrate cu mâna, de culoare brun-negricioasă.

Complexul nr. 57. (Pl. V) Mormânt de înhumație, orientat N–S, ușor deviat spre est; groapa este dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite și pereții taluzați.

Dimensiunile gropii: lungime: 2,15 m în partea superioară și 1,80 m la bază, lățime: 0,90 m în partea superioară și 0,55 m la bază, adâncime: 1,70 m de la nivelul actual de călcare.

Schelet de adult, femeie, cu capul spre nord, lăsat spre partea dreaptă, depus pe spate; lungimea scheletului: 1,63 m.

Umplutura gropii: pământ afânat de culoare brun-gălbuie, amestecat cu fragmente ceramice de culoare cenușie, lucrată la roată.

Inventar:

– *la cap, în partea dreaptă*: ulcior din ceramică cenușie, lucrat la roată, cu corp globular, gât cilindric;

– *la gât*: colan de mărgelă tubulare din pastă de sticlă;

– *la piept, în partea dreaptă*: fibulă din bronz, oxidată și o mărgea din sticlă;

– *la piept, în partea stângă*: piesă din metal, de formă ovală, foarte oxidată, cu două mărgelă prinse

de ea; în jur mai erau trei mărgelă din pastă de sticlă;

– *la mâna dreaptă, degetul mijlociu*: inel din bronz;

– *la mâna stângă*: piesă din metal (fibulă?), foarte oxidată;

– *sub bazin, în partea stângă*: o piesă din metal, oxidată, probabil lamă de cuțit și un piepten fragmentar din os, cu dinți bilaterali și nituri din bronz;

– *între picioare, în zona genunchilor*: piesă din bronz, de formă dreptunghiulară, plată, cu un cui de fixare pe ea și alte două cuie mici, desprinse;

– *la glezna stângă*: piesă din metal, foarte oxidată.

Elemente de cronologie relativă și absolută

Au fost descoperite fragmente ceramice care se datează clar în epoca eneolitică (cultura Baden, mileniul II î. Chr.), precum și fragmente ceramice lucrate la roată de culoare cenușie, roșie, roșie cu angobă albă, fragmente de terra sigillata, care se datează atât în secolul al III-lea p. Chr., cât și în secolul al IV-lea Chr. Acestea au analogii mai ales în Câmpia Tisei³.

Săpăturile au adus la lumină doar câteva piese care se pot plasa într-un segment temporal bine delimitat. Este vorba despre unele dintre obiectele de port provenite din necropola din epoca hunică (prima jumătate a secolului V p. Chr.). Fibula din bronz din complexul nr. 57 este de tipul cu placă semicirculară la cap și cu placa de picior romboidală, alungită, are analogii în mormintele de la: Alba Iulia (jud. Alba), Soporu de Câmpie (jud. Cluj), iar cataramele din complexe 27 și 57 sunt asemănătoare ca formă cu cele descoperite la Bratei (jud. Sibiu), Fântânele „Rât” (jud. Bistrița-Năsăud), Valea lui Mihai (jud. Bihor)⁴.

Concluzii

Săpăturile arheologice preventive din anul 2006 au permis delimitarea marginilor de est și sud ale sitului, care coboară în ușoară pantă spre canalele de desecare construite în ultimele decenii ale secolului XX. Limita de nord a sitului a fost stabilită prin cercetările efectuate anterior, în anul 1998, la marginea de nord a promontoriului, pe un teren în ușoară pantă, spre grădinile imobilelor din str. Anton Bacalbașa. Limita de vest a sitului, cuprinzând îndeosebi o parte din așezarea eneolitică, cercetată în anii '80 ai secolului XX, se află pe partea

³ A.H. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok*, Budapest, 1989.

⁴ R. Harhoiu, *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998, Taf. LXXXVIII. A. 2; Taf. LXXXV.13; Taf. CII, 5–6.

cealaltă a străzii Ovidiu Cotruș, pe un teren ocupat de clădiri private și traseele unor conducte termice de mari dimensiuni.

Din punct de vedere stratigrafic, săpăturile arheologice preventive din anul 2006 au confirmat datele furnizate de cercetările arheologice sistematice anterioare evidențiind prezența a două nivele de locuire: nivelul eneolitic (cultura Baden) și post-roman (secolele III–IV p. Chr.), reprezentate prin diverse complexe arheologice (locuințe, gropi de provizii, gropi menajere și instalații meșteșugărești), precum și o necropolă de înhumație, datând în prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr.

Stratigrafic, situația se prezintă în felul următor: nivelul de humus actual, între 0–0,30/0,35 m, conține de regulă fragmente ceramice din secolele III–IV p. Chr., doar sporadic eneolitice. Nivelul de locuire din secolele III–IV p. Chr., cuprins între 0,35–0,60 m, este cel mai bine reprezentat prin descoperirea unor complexe arheologice cu inventar ceramic. Nivelul eneolitic este situat, cu mici variații, între 0,65–0,85 m și conține complexe arheologice cu inventar ceramic. De la adâncimea de 0,90 m se delimitează clar stratul de lut, steril din punct de vedere arheologic.

Necropola de înhumație datată în prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr. cuprinde morminte care străpung nivelele prezentate mai sus, coborând în steril până la aproximativ 1,50 m față de nivelul actual de călcare.

În ceea ce privește materialul arheologic, din așezarea eneolitică (mileniul II î. Chr., cultura Baden) au fost recuperate fragmente de ceramică de culoare brun-gălbuie, lucrată cu mâna, fragmente de ceramică de culoare neagră, lucrată cu mâna, decorată cu împunsături în pastă, fragmente de chirpici, oase de animale.

Descoperirile din așezarea post-romană (secolele III–IV p. Chr.) constau în fragmente de ceramică de culoare cenușie și roșie, lucrate la roată, fragmente de amforă cu angobă albă, fragmente de terra sigillata, fragmente ceramice de culoare neagră și brună, lucrate cu mâna, decorate prin incizie cu linii în val, fusaiole din lut, fragmente de râșniță, fragmente de chirpici, obiecte din bronz: ac, brătară, scoabe și cuie din fier, zgură de fier, oase de animale, scoici.

Din necropolă (prima jumătate a secolului al V-lea p. Chr.) provin ulcioare și câni din ceramică cenușie, lucrate la roată, piese de port și de podoabă: piepten

fragmentar din os, cu dinți bilaterali și nituri din bronz, colan de mărgelă tubulare din pastă de sticlă, fibulă din bronz, cataramă de formă ovală, din os cu spin din bronz, cataramă din bronz, de formă ovală, inel digital din bronz.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

- Pl. I. Locuințe (secolele III–IV p. Chr.).
- Pl. II. Locuință de suprafață (secolele III–IV p. Chr.).
- Pl. III. Gropi de provizii și gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.).
- Pl. IV. Cuptor de olar (secolele III–IV p. Chr.).
- Pl. V. Morminte din prima jumătate a secolului V p. Chr.
- Pl. VI. A-Castron (așezarea din secolele III–IV p. Chr.), B-D-câni și ulcior (necropola din prima jumătate a secolului V p. Chr.).

ABBILDUNG

- Tf. I. – Wohnungen (3. – 4. Jh. n.Chr.).
- Tf. II. – Oberflächewohnung (3. – 4. Jh. n.Chr.).
- Tf. III. – Deponiergruben und Abfallgruben (3. – 4. Jh. n.Chr.).
- Tf. IV. – Keramikbrandofen (3. – 4. Jh. n.Chr.).
- Tf. V. – Skelettgräber (erste Hälfte des 3. – 4. Jh. n.Chr.).
- Tf. VI. – A. Schlüssel (Siedlung von 3. – 4. Jh. n.Chr.).
- B. und D. Kanne und Krug (Gräberfeld aus dem ersten Hälfte des 5. Jh. n.Chr.).

BIBLIOGRAFIE

- D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III–IV*, Timișoara, 1996.
- D. Benea, *Quelques observations sur la céramiques de l'agglomération daco-romaine de Freidorf-Timișoara-Freidorf*, în *Études sur la céramique romaine et daco-romaine de la Dacie et de la Mésie Inferieure*, Universitatea de Vest I, Timișoara, 1997, p. 55–76.
- G. El Susi, *Materialul faunistic din așezarea daco-romană de la Timișoara-Freidorf*, jud. Timiș, Crisia 18, 1988, p. 131–139.
- R. Harhoiu, *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998.
- Gh. Lazarovici, Fr. Resch, C. Gherman, *Descoperiri arheologice la Timișoara*, Banatica 7, 1983, p. 35–51.
- M. Mare, *Rituri și ritualuri de înmormântare în Banatul românesc în secolele IV–IX*, AnB S.N. 6, 1998, p. 285–306.
- Idem, *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice efectuate la Timișoara-Freidorf între anii 1994–1998*, AnB S.N. 7–8, 1999–2000, p. 491–513.
- Idem, *Banatul între secolele IV–IX*, I, Timișoara, 2004.
- Idem, *Banatul între secolele IV–IX*, II, Timișoara, 2005.
- A.H. Vaday, *Die sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok*, Budapest, 1989.

Complex nr. 12

Complex nr. 25

Complex nr. 24

Pl. I. Locuințe (secolele III–IV p. Chr.).

A

B

Pl. II. Complex nr. 72. Locuință de suprafață (secolele III–IV p. Chr.).

Complex nr. 5

Complex nr. 66

Complex nr. 54.A

Complex nr. 54. B

Complex nr. 80

Complex nr. 89

Pl. III. Gropi de provizie și gropi menajere (secolele III–IV p. Chr.).

A

B

Complex nr. 26

Pl. IV. Cuptor de olar (secolele III-IV p. Chr.)

Complex nr. 27

Complex nr. 38

Complex nr. 57

Complex nr. 57. Detaliu

Pl. V. Morminte din prima jumătate a secolului V p. Chr.

A

B

C

D

Pl. VI. A – castron (așezare din secolele III–IV p. Chr.). B–D – căni și ulcior (necropola din prima jumătate a secolului V p. Chr.).